

Alapkérdések az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc évfordulóján

A 150 ÉVES ÉVFORDULÓ lehetőséget kínál a tanulók nemzettudatának megalapozására és erősítésére. A polgári nemzettudat létrejöttét 1848. március 15-től eredezteti a magyarság. A múlt eseményei bizonyítják, hogy a nemzet ezt a napot nemzeti ünnepének választotta, de a történelem során az ünnepet letagadták, elsikkasztották, államosították, lefokozták. Gerő András írja: *„Március 15-e ebben az országban már volt minden és semmi, s félminden és félsemmi, azért az ünnep megmaradt annak, ami miatt a magyar társadalom annak idején kiválasztotta. Nemzeti szabadságünnep, amely – tartalma, története és a szabad választás jogán – a magyar társadalomé.”*

A pedagógusoknak, a tantestületeknek és szülőknek át kell tekinteniük a 150 éves évforduló alapkérdéseit. A múlt nemzettudatának ismerete, a ma polgári értékei, a nemzethez kötődés (azonosulás) alapot adhat az európai értéket is magába foglaló jövő nemzettudatának kialakulására.

Alapvető történelemfilozófiai kérdések megválaszolására már az általános iskola felső tagozatában sort kell keríteni. A nemzettudat történetéről készült ismertető alapján a tanulók láthatják, hogy a nemzet a múlt és a jelen valósága, a történelem és a kultúra terméke. A nemzetet alkotó egyének felismerik helyzetüket, érdekeiket, feladataikat, átérzik a nemzethez tartozás érzelmeit, kialakul a nemzettudatuk. A nemzeti öntudat lehetővé teszi az összetartozás céljának felismerését, s szakadatlan vállalással erkölcsi köteleességgé teszi a nemzeti közösség megújítását. A cél megvalósítása öntudatot, a társadalmi – politikai – hatalmi viszonyokra való egyértelmű egységes reagálást jelent. Joó Tibor írja: *„A nemzet lényegében nem szervezett intézmény, nincsen jogilag körülírt alkotmánya és szervei. Közvéleményszerűen foglalhat csak állást. De állást kell foglalnia.”*

Nemzeti öntudatot bátorság lenne parancsszerűen előírni, mert személyes dolog, kinyilvánítása vagy eltitkolása minden ember autonóm joga. Fontos szempont a nemzettudat kialakulásában az egyének tudáskészlete, kultúrája, képességei, hogy a tudatosság fokát elérje. Esztelen-ség lenne a tudatosságot megkövetelni attól a személytől, aki erre nem képes, vagy üldözni, megvetni valakit nemzeti érzése miatt. A nemzet kezében nincs semmiféle anyagi *„szankció, mint ahogy jutalmazni sem tud mással, mint azzal, hogy körébe fogad, és elfogadja hűségünket, munkánkat, áldozatunkat.”*

Az iskola 1848–1849 történelmi tényeit, a nemzettudat múltbéli metamorfózisait tárja fel, a tanulságok levonása azonban a tanulókra hárul. Ennek elvégzése vagy elmulasztása a tényleges nemzettudatban mutatkozik majd meg.

Nemzettudatról akkor beszélhetünk, ha az egyének olyan nyílt vagy burkolt konszenzust hoznak létre, melyek azonos gondolkodáshoz és cselekvéshez vezetnek. Az emberek összeolvadnak a nemzet egészével, s azonosulás során átvesszük nézeteket, viselkedési módokat. Együtt, egységesen lépnek fel a vitás kérdések rendezésében, a konfliktusok idején, a társadalmi változások utáni átrendeződések megszervezésében. A nemzettudat, a történelem során felhalmozódó tudáskészlet lehetővé teszi a nemzethez tartozás érzésének kialakulását. A pedagógia a maga eszközeivel: megemlékezésekkel és értékelésekkel megteremtí a feltételeket a nemzettudat kialakulásához.

Ünnepi alkalmak sorozata valósítható meg az 1848–49-es forradalom és szabadságharc 150 éves évfordulóján. Az ünnep sajtóságos kommunikáció, mely a részvétel által – az élményeken ke-

resztül – nevel. Legfőbb jellemzője az emelkedett hangulat, az érzelmek áradása. A nemzeti ünnepeken a szimbólumok is jelzik a hétköznaptól való eltérést. A közös éneklés és menetelés, a csend és a zenei hatások váltakozása, a nemzeti himnusz, a szónoklatok, a kokárdák, a versek, az azonos érzelmek felejthetetlené teszik az ünnepélyeket.

Megemlékezéseken keresztül más-más hatásrendszer éri a tanulókat. A tények reális áttekintése igénybe veszi a diákok értelmi képességeit abban az esetben, ha a megemlékezés alkalmat teremt, hogy a történelmi tények mögé nézhessenek, és megkeressék az indítékok okait és következményeit.

Élményt jelenthet a tanulók számára az 1848–49-es forradalom és szabadságharc eseményeinek, a forradalmi ifjak tevékenységének, a győztes csaták hőseinek megismerése. Az élmény alapfeltevése az átélés, amely akkor is létrejöhet, ha a diákok a múltban élt emberek cselekedeteit, tetteit vizsgálják. A forradalom és szabadságharc bővelkedik fényes győzelmeiben, nagy személyiségek példáiban, megrendít bennünket a nemzet egészének gyászával, és mindezek biztosíthatják az élményt a megemlékezés-sorozatban. A nemzettudat kialakulása szempontjából döntő jelentőségű, hogy a tanuló átélheti a nemzethez tartozás érzését, a közös gondolkodás és cselekvés nagyszerűségét. A diákok önként vállalhatják, hogy részleteiben megismerjék az 1848–1849-es magyar eseményeket, s méltóképpen – aktív közreműködéssel – ünnepeljék meg a nemzet sorsfordító történelmi eseményeit. Ez motiválhatja a vetélkedőkben való részvételüket (versmondás, mesemondás, énekari és zenekari feldolgozás, színpadi összeállítás, kiállítás-szervezés, emlékműgondozás, emlékhelyek felkeresése, részvétel az ünnepségeken.)

Az ismeretanyaghoz kötődő *osztálytermi tényfeldolgozás* történelmi összefüggéseket keres és értelmez. Döntő jelentőségű, hogy az 1848–1849-es szabadságharc 150 éves évfordulójának megemlékezései a mai történelemtudomány értelmezései alapján igyekezzenek felszámolni a félreértéseket, félremagyarázásokat, előítéleteket. A tanárok a nemzettudatot úgy vizsgálják és vizsgáltassák, hogy tanítványaikkal vegyék figyelembe a brechti igazságosság öt paraméterét:

- *A bátorság* fontossága elsősorban elnyomás idején kerül előtérbe.
- *Az okosság* az igazság megismeréséhez nyújt támpontot (az ismeretek, a tények, a módszerek).
- *Az igazság* eszközként való felhasználása az erőszak, a könnyelműség, a felelőtlenség ellen.
- *Ítéletképeség*, véleményalkotás, a kellő hang megtalálása a vitás kérdésekben.
- *Furfang* az igazság terjesztésére, a gyanakvó hatalom megtévesztésére.

A nemzeti ünnepet (a nemzettudat ünnepét) 1848–1849 vívmányai emelték ki Magyarország történetéből. Jelentősége a forradalom kivívásától a heroikus szabadságharcra keresztül a nemzeti függetlenség deklarálásáig terjedő történeti tényekben található meg. A nemzettudat alakulása jól elkülönített szakaszokra tagolható, melyekben más-más tartalom jelenik meg.

IRODALOM

Adamikné Jászó Anna: Hagyomány és újítás, Tanító, 1997/7. sz.

Brecht, B.: Az igazság megírásának öt nehézsége. Kultusz és áldozat, Európa Kiadó, Bp., 1981. (Szerk.: Sólomay Miklós)

Collinwood, R.: A történelem eseménye, Gondolat, Bp., 1987.

Gerő András: A polgárosítás útján. Magyar polgárosodás, Atlantisz K., Bp., 1993.

Joó Tibor: A magyar nemzetszeme, Universum Kiadó, Szeged, 1990.